

TANITMA YAZILARI

GIOVAN MARIA ANGIOLELLO, *Liaggio di Negroponte*, Vicenza 1982, XIV+75 sayfa, metin içi resim ve tabloları içermektedir. Yayıncısı: Neri Prozza. Eserin düzenleyicisi: Cristina Bazzolo.

Aynı müellif, *Il Sultano e il Profeta. Memorie di uno schiavo vicentino divenuto tesoriere di Maometto II il Conquistatore*, Milano 1985, 249 sayfa. Yayıncısı: Serra e Riva Editori. Eserin düzenleyicisi: Jeannine Guérin Dalle Masse.

XV. asır hümanizma devri insanları arasında seçkin bir yeri bulunan Giovan Maria Angiolello adlı kişinin eserlerinden ikisi kısa aralıklarla neşredildi. İlk eserin adı *Eğriboz Seyahatnâmesi*, ikinci ise *Sultan ve Peygamber* adını taşımaktadır. Eserin düzenleyicisi, ikinci bir başlık olarak "Fatih Sultan Mehmed II.'nin hazinedarı olan Vicenza'lı bir kölenin hâturaları" cümlesini kullanmıştır.

Venedik şehrine yakın bir yerde bulunan Vicenza şehrinde yetişen Angiolello büyük ölçüde, memleketine döndükten sonra kaleme aldığı *Historia Turchesca* (Türk Tarihi) adlı eseri ile şöhret yapmıştı. Osmanlı tarihi hakkında Avrupa'da, kaleme alınmış ilk ciddi eserlerden biri sayılan bu çalışması, 1909 yılında Romanya'da adı başka biri ile (Donado da Lezze) karıştırılarak neşredildi. Çok kötü bir metod ile neşredilmesine rağmen ikinci bir düzenleme nedense gerçekleştirilemedi. Bununla beraber hiç bir zaman ihmal edilmeyecek bir kaynaktır. Bu eksikliği dile getirilmeden müellifin iki eseri, ülkesinde neşredildi ki tarihimiz ile kültürümüz açısından mühim gözlemler içerdiği için üzerinde durdum.

Tek bir nüsha olarak günümüze kadar intikal etmiş olan birinci eser "Eğriboz Seyahatnâmesi", Vicenza şehrinde. Geçen yüzyıl sonlarında ilim aleminde konu edilen bu eserin şimdi daha dikkatli ve itinalı bir neşri gerçekleştirilmiş bulunuyor. Eserin meydana gelişi de rastlantı sonucu olmakla beraber, bir dizi kitabın da yazılmasına yol açan olaylar silsilesi yarattı. Zira, müellif kardeşi ile birlikte Fatih Sultan Mehmed tarafından kuşatılan Eğriboz Adasına gitti ve çarpışmaya kalkıştı. Kardeşi Francesco, bir günlük tutmaya başlamıştı. Fakat ölümü, bu işe engel olunca Giovan Maria bu işe devam etti. Türklerin eline tutsak düşmekle beraber bu alışkanlığından vazgeçmedi ve gördüğü, duyduğu her şeyi kaleme almağa başladı. Hümanizma devri insanların, bir şeyi merak edip incelemesi ve bu arada Avrupa için büyük bir bunalım meydana getiren Türkler hakkında ilk bilgileri toplamaya kalkışan kişilerden biri olan bu zatın tutumu, vatandaşları arasında seçkin bir misaldir. Karşılaştığı Türk Ordusu hakkında hemen yeni bilgiler toplamaya başlamış ve eserini şu düzen içinde kaleme almağa başlamıştı:

a) Eğriboz Adasından, İstanbul'a dönüş faslı. Müellif bu arada geçilen yerlerin, karşılaştığı kişilerin, geleneklerin bir tasvirini ekler.

b) 1470 yılının sonbahar mevsiminde İstanbul'a gelen genç köle, şehrin uzun bir tasvirini yapar. Fatih tarafından yeni bir merkez haline getirilen İstanbul hakkında, en eski bil-

giler bulunur. Ayrıca devrin padişahının da detaylı bir fiziki görünümü eklenir. Bu bilgi s.23'de bulunmaktadır. Hemen akabinde de yeni yaptırılan kapalıçarşı ile, şehrin beslenmesinde etkili olan ve yeni iskân edilmeye başlayan, ahali için yeni bir iş alanı açan, bahçeler hakkında, kıymetli bilgiler vardır. Sosyal tesisler hakkında da verilen bilgiler hiç de az değildir. Tabii ki bunların başında en dikkat çekici taraf, yeni inşa edilmekte olan Saray'dır. Bu bina için verilen bilgilerden başka, içerde görevli memurlar hakkında verilen bilgiler de, teşkilat tarihinin fazla dikkati çekmeyen kaynakları arasında sayılmaktadır.

İkinci eser, müellifin yukarıda belirtilen eserinden yapılan aktarmalar ile başlamakta ve *Historia Turchesca* adlı eserden alınan bölümler ile devam etmekte ve en sonunda Venedik şehrindeki Marciana Kütüphanesinde mevcut Vasiyetname adlı bölüm ile tamamlanmaktadır. Burada filolojik özelliklere daha bir başka özen gösterilmiştir. Ayrıca müellifin eserleri arasında bir bütünlük bulunup bulunmadığı üzerinde tereddütlü bir ifade kullanılarak, toplu olarak mı yazma istediği sorusu ortaya atılmış fakat kesin bir sonuca varılmadığı için konu fazla detaya girilmeden tamamlanmıştır. Dini eser için ileri sürülecek bir özellik de, Avrupa dünyasına, kendileri için bir tehdit oluşturan İslâm Dini'nin, merak edilebilecek yönlerinin kısaca tasvir edildiğidir.

Eserin görüntü kısmı, ilkinde Marciana Kütüphanesinde, "Fogge diverse del vestire dei Turchi" (Ms. it. IV 491 [5578]) diye tanınan görüntü resimlerinden alınma levhalar ile tamamlanmıştır. İkinci kitapta ise Vecellio adlı Venedik'li ressamın bazı gravürleri ile Paris kütüphanelerindeki İslâmî yazmalardan alıntı yapılmıştır.

Not bakımından ikinci kitap daha detaylı tutulmuştur. Hiç bir sayfa tasarrufuna gidilmeden, müellif ve eserleri hakkında geniş bilgiler ve devri ile ilgili bibliyografik konular eklenmiştir. Bu kayıtlar Venedik tarihi açısından yazılan değerli yayınlar olduğu kadar, İslâm Peygamberi tarafından yazıldığı iddiası ile Angiolello tarafından verilen bilgilerin tahlili için tamamlayıcı bilgilerin nereden alındığını tespit içindir. Böylece Faiih Sultan Mehmed'in ölümünden kısa bir süre sonra, ülkesine dönen ve bir müddet sonra da resmi bir görev ile İran'a giden bu adamın ne gibi malzeme tedarik ettiği hakkında yeterli bilgiler toplanmaya çalışılmaktadır. Muhakkak bu çalışmalar "Türk Tarihi" adlı eserin yayınlanmasının ne kadar büyük bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Elde bulunan yazma eserler, büyük bir dikkatle tenkit süzgecinden geçmiş olmakla beraber, kitap haline getirilmez ise yapılacak çalışmalar tereddüden kurtulamayacaktır. Bu iki ciltlik eser şimdilik de olsa XV. yüzyıl Osmanlı tarihi için en kıymetli eserler arasında yer almaya devam edecektir.

PROF. DR. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU